

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

TRẦN BẢO THẮNG

TẢN VĂN NGUYỄN HỮU QUÝ

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

TRẦN BẢO THẮNG

TẢN VĂN NGUYỄN HỮU QUÝ

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60220121

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Đức Hạnh

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu trích dẫn đều có nguồn gốc rõ ràng. Các kết quả nghiên cứu trong luận văn đều trung thực và chưa từng được công bố ở bất kỳ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2019

Tác giả luận văn

Trần Bảo Thắng

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn thạc sĩ này, tôi xin trân trọng cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Sau đại học, Khoa Báo chí - Truyền thông và Văn học, Trường Đại học Khoa học, Đại học Thái Nguyên và các Thầy, Cô giáo đã trực tiếp giảng dạy, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập.

Đặc biệt, tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS.TS Nguyễn Đức Hạnh người thầy đã luôn tận tình hướng dẫn, chỉ bảo trong suốt thời gian tôi nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Xin chân thành cảm ơn nhà thơ, nhà văn Nguyễn Hữu Quý đã cung cấp những tư liệu quý giá liên quan, tình cảm chân thành đã giúp đỡ, chỉ bảo động viên để tôi hoàn thành văn này.

Cuối cùng, xin gửi lời cảm ơn đến gia đình, người thân, bạn bè và đã giúp đỡ, động viên, tạo điều kiện để tôi hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, năm 2019

Tác giả luận văn

Trần Bảo Thắng

MỤC LỤC

Trang

TRANG BÌA PHỤ	
LỜI CAM ĐOAN	
LỜI CẢM ƠN	
MỤC LỤC	i
PHẦN MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	5
4. Phương pháp nghiên cứu.....	5
5. Đóng góp của luận văn.....	6
6. Kết cấu của luận văn.....	6
PHẦN NỘI DUNG	7
Chương 1. TẢN VĂN NGUYỄN HỮU QUÝ TRONG TẢN VĂN VIỆT NAM ĐƯƠNG ĐẠI	7
1.1. Khái quát về tản văn Việt Nam đương đại.....	7
1.1.1. Một số vấn đề chung về thể loại tản văn.....	7
1.1.2. Một số tác giả - tác phẩm tiêu biểu và khuynh hướng nghệ thuật trong tản văn Việt Nam đương đại.....	11
1.2. Nguyễn Hữu Quý với thể loại tản văn.....	17
1.2.1. Tiểu sử, sự nghiệp sáng tác, quan điểm sáng tác của Nguyễn Hữu Quý.....	17
1.2.2. Tản văn Nguyễn Hữu Quý trong dòng chảy tản văn đương đại.....	21
Tiểu kết chương 1:.....	23
Chương 2. CẢM HỨNG NGHỆ THUẬT TRONG TẢN VĂN NGUYỄN HỮU QUÝ	24
2.1. Khái niệm, phân loại cảm hứng nghệ thuật trong văn học.....	24

2.1.1. Khái niệm cảm hứng nghệ thuật trong văn học	24
2.1.2. Phân loại cảm hứng nghệ thuật trong văn học	25
2.2. Các kiểu loại cảm hứng nghệ thuật trong tản văn Nguyễn Hữu Quý	28
2.2.1. Cảm hứng về văn hóa, lịch sử, quê hương, nguồn cội	28
2.2.2. Cảm hứng về con người và đời sống	40
2.2.3. Cảm hứng tự biểu hiện “cái tôi” tác giả	54
Tiểu kết chương 2:	60
Chương 3. MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM NGHỆ THUẬT TRONG TẢN VĂN NGUYỄN HỮU QUÝ	61
3.1. Miêu tả hiện thực đời sống gắn với người thật, việc thật, kết hợp hư cấu có hạn chế	61
3.2. Xây dựng các biểu tượng nghệ thuật	67
3.2.1. Biểu tượng Làng	69
3.2.2. Biểu tượng Cát	72
3.3. Giọng điệu và ngôn ngữ nghệ thuật	75
3.3.1. Giọng điệu nghệ thuật	75
3.3.2. Ngôn ngữ nghệ thuật	81
Tiểu kết chương 3:	86
PHẦN KẾT LUẬN	88
TÀI LIỆU THAM KHẢO	90

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Giữa sự đa dạng của đời sống văn học Việt Nam hiện đại, đặc biệt là những năm đầu thế kỷ XXI, thể loại tản văn đang nổi lên để ngày càng khẳng định vị trí và giá trị của một thể loại mà trước đây vốn chưa được đánh giá một cách đầy đủ và tương xứng. Xu hướng phát triển của thể loại này đã đóng góp những thành tựu quan trọng cho nền văn học đương đại của nước nhà với những tên tuổi như Y Phương, Nguyễn Quang Thiều, Đỗ Bích Thúy, Nguyễn Ngọc Tư, Nguyễn Quang Lập, Đỗ Phấn, Nguyễn Việt Hà, Phan Thị Vàng Anh, Phong Điệp.v.v.. Họ đã kiến tạo một hệ giá trị mới về thể loại cho văn xuôi đương đại Việt Nam.

Trong xu hướng phát triển mạnh mẽ của thể loại tản văn, nhà văn Nguyễn Hữu Quý là một trong những tác giả đạt được thành công với những đóng góp nhất định. Chùm bốn tập tản văn Dưới tán cây Bồ Đề (NXB Văn hóa Thông tin, 2002), Cầu vồng Hiền Lương (NXB Quân đội nhân dân, 2006), Từ Đền Hùng nhìn ra biển cả (NXB Quân đội nhân dân, 2016), Thì thầm tiếng cát (NXB Kim Đồng, 2017) đã hiện lộ chân dung một cây viết tản văn độc đáo, ấn tượng, mà đằng sau đó là chân dung của một nhà văn hóa. Bề dày sự nghiệp văn chương của Nguyễn Hữu Quý vốn được xây dựng từ thành quả của thơ ca, nhưng đến nay đã có thêm một lĩnh vực quan trọng khác là tản văn. Tuy sự xuất hiện của tản văn Nguyễn Hữu Quý là còn khá mới mẻ, nhưng nó đã được giới nghiên cứu cũng như của độc giả đón nhận và đánh giá rất tích cực.

1.2. Khảo sát hệ thống các tác phẩm tản văn của Nguyễn Hữu Quý, chúng ta có thể nhận thấy một dòng chảy liên tục có bổ khuyết và hoàn thiện. Nếu như *Dưới tán cây Bồ Đề* khai thác về các vấn đề văn hóa – tôn giáo, thì *Cầu*

vòng *Hiền Lương* và *Từ Đền Hùng nhìn ra biển cả* lại hướng đến vấn đề lịch sử dân tộc. Rất thú vị và đáng chú ý, đến *Thì thâm tiếng cát*, tác giả lại dành ngòi bút cho các đề tài về tuổi thơ, về thiếu nhi.

Tản văn đang là một thể loại khởi sắc mạnh mẽ trên văn đàn như: *Uông Triều, Đỗ Bích Thúy, Nguyễn Ngọc Tư, Y Phương, Nguyễn Việt Hà ...* Bởi vậy, khi nghiên cứu tản văn *Nguyễn Hữu Quý*, chúng tôi sẽ góp phần vào việc khảo sát, phân tích, đánh giá đặc trưng, thành công, hạn chế của tản văn Việt Nam đương đại.

Thực hiện đề tài **Tản văn Nguyễn Hữu Quý**, chúng tôi mong muốn nhận diện những kiến giải sâu sắc và nhân văn của tác giả về các vấn đề văn hóa - lịch sử - nhân sinh, qua đó làm rõ và khẳng định sự phong phú sinh động và nét mới độc đáo riêng của Nguyễn Hữu Quý đối với thể loại tản văn nói riêng, những đóng góp của tác giả vào văn xuôi hiện đại Việt Nam nói chung.

Nếu đề tài được thực hiện thành công thì đây là một tư liệu tham khảo bổ ích trong công tác dạy và học phần văn học Việt Nam hiện đại trong nhà trường.

2. Lịch sử vấn đề

Một số nhà nghiên cứu, nhà văn nhà thơ đã có những bài báo khoa học đáng chú ý về các tác phẩm của Nguyễn Hữu Quý, nhưng chủ yếu là các sáng tác thuộc thể loại thơ ca.

Trên báo *Đà Nẵng*, ngày 18 tháng 12 năm 2016, tác giả Nguyễn Ngọc Hạnh có bài *Thơ Nguyễn Hữu Quý*, trong đó nhận định: “Muôn đời, thơ vẫn là nhịp cầu nối tâm hồn này đến tâm hồn khác. Sứ mệnh của thơ là thế, chẳng hề thay đổi, đừng bao giờ làm cho thơ xa lạ hay thấp hèn đi. Nhà thơ Nguyễn Hữu Quý luôn đau đáu nghĩ về thơ như vậy, chính điều này đã làm cho tác

phẩm của ông luôn tươi mới. Lục bát rất khó viết, nhưng qua nhịp điệu, hình ảnh trẻ trung, Nguyễn Hữu Quý đã làm cho tứ thơ trở nên lấp lánh”.

Nhà văn Nguyễn Bình Phương có bài *Hành trình của “Sinh ở cuối dòng sông”*, Tạp chí Văn nghệ Quân đội số 576 (năm 2003), trong đó đánh giá: “Trong *Sinh ở cuối dòng sông*, cuộc chiến tranh bảo vệ đất nước bỗng nhiên gần gũi đến lạ lùng bởi vì nó được đọc ra không phải từ sách vở mà đọc ra từ mỗi hạt cát, ngọn cỏ, mỗi số phận con người. Dường như với cái làng cát trắng ấy chiến tranh và hy sinh là một phần của cuộc sống, là cái phần tàn khốc nhất nhưng cũng vĩ đại nhất. Chính vì thế mà tất cả những gì thuộc về quê hương cũng trở nên thiêng liêng hơn và sâu sắc hơn”.

Trên trang diễn đàn *Thơ hiện thời plus*, nhà nghiên cứu phê bình Ngô Văn Giá đã chỉ ra hành trình đời thơ Nguyễn Hữu Quý trong bài viết *Một cuộc làm mới thơ* (ngày 24/11/2017). Tác giả nhận định: “Cái tên Nguyễn Hữu Quý đã trở nên quen thuộc trong làng thơ Việt Nam và bạn đọc yêu thơ rộng rãi. Một giọng thơ chắc chiu, đi tìm và biểu đạt những vẻ đẹp tâm hồn. Một giọng thơ chinh phục người đọc bằng sự thành thực nội tâm. Vì thế, thơ Nguyễn Hữu Quý đẹp trong một vóc dáng hiền hòa, thuần hậu. Nhưng hình như nay đã khác. Có một Nguyễn Hữu Quý dấn thân hơn, gai góc hơn, phản biện đời sống dứt khoát và trực diện hơn. Nhà thơ can dự vào đời sống theo cách của thơ. Vẫn là đánh động tâm can người đọc, nhưng trên tinh thần của một sự phân tích đời sống chiều sâu, hòa phối chất cảm và chất nghĩ. Nhiều vần thơ nóng bỏng thời khí hiện tại, nhức nhối và đau đớn. Hình thái câu/bài thơ được nói mở ra bề rộng hơn, phóng túng, tự nhiên hơn. Tôi thích một Nguyễn Hữu Quý đang là Thơ anh đang góp phần chống lại một thứ thơ véo von, du dương trên mây vô bổ và tràn lan hiện nay”.

Trên báo Văn nghệ Thái Nguyên, ngày 16/5/2016 có bài viết “Nước mắt cá” Tản văn Nguyễn Hữu Quý, tác giả viết về cảnh ô nhiễm môi trường, ảnh hưởng đến sinh vật biển “ Nỗi sốt xa của cá, của biển ai đã thấu hiểu”.

Đặc biệt đáng chú ý, đã có một số luận văn thạc sĩ nghiên cứu về thơ Nguyễn Hữu Quý. Nó cho thấy sức thu hút và giá trị văn học của những tác phẩm của nhà thơ này. Tác giả Đặng Thị Nhung thực hiện đề tài Đặc điểm cái tôi trữ tình trong thơ Nguyễn Hữu Quý (Luận văn thạc sĩ, Đại học Huế, 2015). Tác giả Nông Thị Phương Thảo thực hiện đề tài Thơ Nguyễn Hữu Quý (Luận văn thạc sĩ, Đại học Sư phạm Thái Nguyên, 2018).v.v.. Những công trình luận văn trên đây đều khá công phu, khoa học, là những tiền đề mang tính định hướng và gợi ý để chúng tôi có những căn cứ nhất định về con người, tác phẩm, quan điểm sáng tác, quan niệm nghệ thuật của tác giả Nguyễn Hữu Quý để từ đó tiến hành thực hiện đề tài Tản văn Nguyễn Hữu Quý trong luận văn của mình.

Một số nghiên cứu đã có những nhận diện và phân tích tổng quan về tản văn trong văn học Việt Nam hiện đại (Lê Trà My, Bước đầu tìm hiểu tản văn Việt Nam thời kì “Đổi mới”, Luận văn thạc sĩ, Đại học Sư Phạm Hà Nội, 2002). Tuy nhiên, đó là một nghiên cứu văn học sử và lịch sử thể loại, chứ không đi vào tìm hiểu chuyên biệt về tản văn của Nguyễn Hữu Quý.

Như vậy, cho đến nay, khi nghiên cứu về Nguyễn Hữu Quý, mới chỉ có các bài báo, công trình nghiên cứu về tác phẩm thể loại thơ, hoàn toàn chưa có những tìm hiểu đánh giá về các tác phẩm thể loại tản văn của nhà văn này. Nó cho thấy, đây là một vấn đề mới mẻ cần nghiên cứu, khám phá để tìm ra những kho tàng kiến thức, những quan niệm mới có giá trị trong nền văn học Việt Nam.